В.А. Мусійчук

ПРАКТИЧНА ТРАНСКРИПЦІЯ В'ЄТНАМСЬКИХ ВЛАСНИХ НАЗВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: СКЛАД

Актуальність проблеми уніфікації передачі чужомовних власних назв та імен, зокрема в'єтнамських, українською мовою була обґрунтована нами в одній із попередніх статей [Мусійчук 2010]. Були розглянуті можливості для застосування "чистої" транслітерації з урахуванням особливостей графічних засобів української та в'єтнамської мов. У результаті дослідження стало зрозуміло, що транслітерація, так само як і транскрипція, у чистому вигляді між такими генетично та фонетично віддаленими мовами, як українська та в'єтнамська, є досить проблематичною. Оптимальним шляхом для розв'язання поставленого завдання було визначено застосування практичної транскрипції. Однак правила практичної транскрипції, зазначені у чинному українському правописі, малопридатні для східних мов (про це детальніше див. статтю [Мусійчук 2010]). Серед державних документів, що можуть регулювати запозичення в українську мову чужомовних власних назв та імен, інструкцій щодо в'єтнамської мови нами не знайдено. Наприклад, Держдепартамент інтелектуальної власності України має "Рекомендації щодо транслітерування літерами української абетки власних назв, поданих англійською, французькою, німецькою та італійською мовами", однак не має подібного документа для східних мов [Рекомендації...]. У законі України "Про географічні назви" зазначається таке: "Призначені для використання в Україні назви географічних об'єктів, що знаходяться на території інших держав, а також географічних об'єктів, на які не поширюються суверенітет та юрисдикція будь-якої держави, передаються державною мовою з мови оригіналу. Унормування таких географічних назв здійснюється за правилами, встановленими спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань географічних назв" [Закон України 2005, ст. 6]. Отже, згідно із законом необхідно передавати чужоземні власні назви саме з мови оригіналу, а не через посередництво російської, англійської чи будь-якої іншої мови. Однак спеціальні правила для східних мов встановлені поки що лише для турецької мови [Інструкція... 2007]. Передача ж власних назв з інших східних мов наразі представлена поодинокими науковими дослідженнями, які поки що не потрапили до уваги законотворців. Проблему орфографічного вибору при запозиченнях зі східних мов в українському правописі висвітлює у своїй праці з прескриптивної лінгвістики Г.М. Яворська [Яворська 2000], особливостями передачі японських запозичень українською мовою та розробкою практичної транскрипції з японської мови займаються І.П. Бондаренко [Бондаренко 1999; Бондаренко 2002] та М.С. Федоришин [Федоришин 1994], контрастивний аналіз української та китайської мов за експериментально-фонетичними даними з використанням прийому прямого палатографування проведений П.С. Вовк [Вовк 2007], також питання китайської практичної транскрипції для української мови досліджуються у статті Н.А. Кірносової [Кірносова 2009], проблемні аспекти транслітерації турецьких власних назв при перекладі на українську мову розглядаються у статті О. Дерменджі [Дерменджі 2009], відтворення давньоєгипетських термінів та власних назв українською мовою досліджується О.О. Романовою [Романова 2001].

Для нашого дослідження насамперед важливо визначити саме поняття практичної транскрипції. Вперше термін "практична транскрипція" ввів у 1935 р. О.М. Сухотін у своїй статті "Про передачу іноземних географічних назв" у книзі "Питання географії та картографії" [Практическая... 2004, *10*]. Він визначив завдання практичної транскрипції як передачу (приблизного) звучання мовної одиниці з використанням орфографічної си-

стеми мови-реципієнта і в той самий час із застосуванням певних елементів транслітерації. Елементи транслітерації необхідні для можливості встановлення вихідної форми назви у мові оригіналу.

Теоретичні питання і проблеми практичної транскрипції детально висвітлені у працях О.В. Суперанської [Суперанская 1978], Л.Р. Зіндера [Зиндер 1979]. Зокрема, Л.Р. Зіндер визначає практичну транскрипцію як запис іноземних слів засобами національного алфавіту з урахуванням їхньої вимови. Практична транскрипція спирається на правила передачі графем чи графічних сполучень однієї мови графемами чи графічними сполученнями іншої мови, причому, на відміну від транслітерації, ці правила мають враховувати те, як графеми та графічні сполуки вимовляються в кожному окремому випадку [Зиндер 1979]. Поняття практичної транскрипції формулюється вченими в основному приблизно однаково, відрізняється лише практика застосування для кожної окремої мови.

Ґрунтовними теоретичними дослідженнями з практичної транскрипції з одночасним поданням великого обсягу емпіричного матеріалу (розглянуті способи передачі власних назв та імен, у т.ч. зі східних мов, російською мовою) можна назвати праці Г.П. Сердюченка [Сердюченко 1967], Д.І. Єрмоловича [Ермолович 2001], Р.С. Гіляревського та Б.А. Старостіна [Гиляревский 1985, Практическая... 2004].

У "Практичній транскрипції прізвищно-іменних груп" за редакцією Р.С. Гіляревського [Практическая... 2004] пропонується машинна транскрипція прізвищ та імен з різних мов (у т.ч. східних: арабської, китайської, японської, турецької) на російську, використовується латиниця без діакритичних знаків. Для китайської, японської та арабської мов розроблена транскрипція імен з їхнього латинського написання, національні ж системи письма не бралися до уваги, що є безсумнівним мінусом зазначеної праці. Одним з основних правил практичної транскрипції, на думку упорядника розглядуваної праці, є найбільш точне збереження звукової оболонки слова, але поряд із цим практична транскрипція має можливість зберігати морфемну структуру слова, його графічні особливості (наприклад, подвоєння приголосних), фонемні протиставлення мови-джерела, а також забезпечити легкість засвоєння цього слова тощо. Ці вимоги часто суперечать одна одній, внаслідок чого стає неможливим виконання усіх вимог одночасно. Вибір тієї чи іншої вимоги як основної визначає надання переваги тому чи іншому варіанту транскрипції [Практическая... 2004, *9*].

Серед вказаних праць лише одна має у своєму арсеналі приклади транскрипції з в'єтнамської мови [Сердюченко 1967]. Автор розглядає системи транскрипцій своїх попередників. Перша спроба створити для в'єтнамської мови російську транскрипцію належить Дж.Р. Мініну ("Учебник аннамитского языка", 1933), далі над цією проблемою працювала Т.Т. Мхітарян [Сердюченко 1967, *278*]. Г.П. Сердюченко подає два варіанти транскрипції – наукову (з використанням додаткових символів) та приблизну (відкидаються додаткові символи, тобто фактично це практична транскрипція). У наш час у російській мові здебільшого використовують транскрипцію, розроблену Т.Т. Мхітарян [Мхитарян 1957], хоча деякі видання окремо обумовлюють власний варіант транскрипції, як, наприклад, у "Повному зібранні історичних записок Дайв'єта" [Полное собрание... 2002, *53–56*]. Використання ж будь-якого варіанта російської транскрипції для в'єтнамських власних назв в українській мові є неприйнятним як з наукової, так і з законодавчої, так і з практичної точок зору.

Отже, перед нами стоїть завдання науково обґрунтувати концепцію створення практичної транскрипції в'єтнамської лексики засобами української графіки. Враховуючи вищезазначені принципи практичної транскрипції, вважаємо за доцільне почати із зіставлення фонетичних засобів в'єтнамської та української мов (тобто з власне транскрипції), а вже потім звернутись до елементів транслітерації.

Найперше варто зазначити, що найменшою релевантною одиницею звукової форми ізолятивних мов (таких, як в'єтнамська, китайська) вважають силабему, тобто відрізок довжиною в один склад, який має цілісне, неподільне системне значення звукового засобу мови і сприймається носіями мови як одиниця (а не як послідовність одиниць) [Гордина 1984]. Справді, в'єтнамському мовцю легше виокремити склад ("âm tiết" – мово-

знавчий термін "склад", "силабема"; "tiếng" – голосовий склад; "chữ" – склад на письмі), ніж окремі звуки, фонеми ("âm vị"). Хоча мовознавці все ж наділяють в'єтнамську фонему смислорозрізнювальною функцією, проте розглядають її як невід'ємну частину складу. Визначний в'єтнамський мовознавець Хоанг Фе зазначає, що "на рівні фонем є багато нераціонального, а на рівні силабем є досить чіткі відповідності між звуками та письмом, є відносини один до одного між звуковим складом та графічним складом, крім незначних винятків. Це є найбільшою перевагою в'єтнамської писемності" [Hoàng Phê 1998]. Крім того, у в'єтнамській мові межа між складом та морфемою збігається, тому мовознавці часто застосовують термін "складоморфема". А межі слова, навпаки, нечіткі, відрізнити багатоскладове слово від словосполучення не завжди можливо. Тому склад у в'єтнамській мові є не просто фонетичною, а й головною інформативною одиницею.

В українській мові між морфемою і складом не існує співвіднесеності. Крім того, поділ слів на склади в українській мові подеколи викликає труднощі, пов'язані з варіативністю складоподілу. Незважаючи на такі відмінності між українськими та в'єтнамськими силабемами, для досягнення мети нашого дослідження маємо провести їхнє зіставлення. Для зіставлення складів різних мов використовують такі ознаки складу як фонетичної одиниці [Кочерган 2006, *125*]:

1) обмеженість допустимих поєднань голосних і приголосних. У в'єтнамській та українській мовах можливі поєднання голосних і приголосних у складі: CV, CVC;

2) проста структура внутрішньоскладових консонантних сполучень, що відповідає принципу "хвилі звучності". У в'єтнамській мові відсутнє поєднання кількох приголосних, що зустрічається в українській мові: CCV, CCCV тощо;

3) наявність дистрибутивних обмежень, які описуються в термінах складових позицій. Основний закон дистрибуції у в'єтнамському складі: фонеми, що мають однакове або близьке місце артикуляції, не можуть стояти поруч у складі;

4) компенсаторні відношення за тривалістю між голосним і приголосним, який завершує склад. Якщо у в'єтнамському складі голосний довгий, то напівголосний (або напівприголосний), що йде за ним, вимовляється коротко (*tai, sao*), і навпаки, якщо голосний короткий, то напівголосний виголошується подовжено (*tay, sau*);

5) залежність місця наголосу від кількісної структури складу. Така залежність не характерна для української мови, а у в'єтнамській мові наголосу немає зовсім, бо кожен склад виголошується окремо (як окреме слово); наявність складової просодії – тональної або тембрової. Силабема в'єтнамської мови завжди оформлена одиницею тону – тонемою (всього шість тонів);

6) тенденція до кореляції складоподілів і граматичних одиниць (що характерно якраз для в'єтнамської мови, де збігаються склад і морфема).

Для визначення специфіки складу також зіставляють типи і структуру складів. Розрізняють чотири типи складів [Кочерган 2006, *126*]:

Тип складу	Українська мова	В'єтнамська мова
Відкритий неприкритий (V)	*а, у, і*	*а, у, ô*
Закритий прикритий (CVC)	*сад, кіт, він*	*van, đẹp, sách*
Відкритий прикритий (CV)	*на, те, до*	*mà, có, đó*
Закритий неприкритий (VC)	*ар, ось, от*	*anh, in, ớt*

Незважаючи на те що в обох мовах представлені всі типи[1], у в'єтнамській мові є дуже обмежена група фонем, які можуть закривати склад, – це шість приголосних: /p/[2], /t/, /k/, /m/, /n/, /ŋ/ – та дві напівголосні: /w/, /j/.

Щодо структури складу, то в'єтнамська та українська мови належать до мов, у яких складотворчим звуком виступає голосний. За критерієм кількості приголосних перед і після складотворчого голосного дві мови відрізняються тим, що у в'єтнамській немає збігу приголосних, а в українській може бути до чотирьох приголосних (*бре-стський*).

На відміну від українського, структура в'єтнамського складу є чітко визначеною, схематично її можна зобразити так:

Тон			
Ініціаль (початковий приголосний звук)	Фіналь (рима)		
	Претональ (глайд, медіаль)	Тональ (ядро, голосний звук)	Фіналь (кінцевий приголосний або напівголосний звук)

Кожна частина складу має перелік фонем, які можуть репрезентувати цю частину.

Тон

З наведеної схеми структури складу видно, що тон покриває весь склад. У в'єтнамській мові налічується до шести тонів (залежно від діалекту): рівний, висхідний, спадний, спадно-висхідний, переривчастий, важкий. Тонеми мають таку ж розрізнювальну функцію, як і фонеми. Наприклад, ba, bá, bà, bả, bã, bạ – усі склади мають однакові фонеми, але різні тони роблять ці складоморфеми (слова) різні за значенням. Більшість складів можуть мати усі шість варіантів тонем. Склади з кінцевими імплозивними приголосними /p/, /t/, /k/ можуть мати тільки висхідний або важкий тони.

Ініціаль (початковий приголосний)

Ініціаль займає першу позицію у складі, має функцію початку (прикриття) складу. Вважається, що склади, в яких на письмі ініціаль не відтворюється, такі як *an, ấm, êm*, насправді прикриваються щілинним гортанним звуком /ʔ/, що є еквівалентним приголосному звукові. Таким чином, в'єтнамський склад завжди має ініціаль, яка є приголосним звуком. Усі початкові приголосні у в'єтнамському складі експлозивні. Щодо кількості вчені називають різні цифри, від 21 до 24. Різниця полягає у визнанні чи невизнанні деяких фонем: /ʔ/ (див. вище), /p/ (не зустрічається на початку складу у питомо в'єтнамській лексиці, а є лише у запозичених словах: *pin (батарейка), patê (паштет)*), /r/ (у літературній вимові зустрічається лише у деяких регіональних географічних назвах – *Cam Ranh* – або у запозиченнях з іноземних мов – *Pari (Париж)*). Решта фонем визначається одностайно, це: /b/,/m/, /f/, /v/, /t'/, /t/, /d/, /n/, /s/, /z/, /l/, /ʈ/, /ʐ/, /ʂ/, /c/, /ɲ/, /k/, /ŋ/, /x/, /ɣ/, /h/.

Претональ (глайд, медіаль)

Претональ займає другу позицію в складі після початкового приголосного. Вона створює опозицію лабіалізації (*toan*) та нелабіалізації (*tan*). У в'єтнамській мові до тоналей зараховують напівголосну фонему /w/ та нульову фонему. Нульова претональ (не позначається на письмі) може співіснувати з усіма початковими приголосними без винятку. Глайд /w/ не може використовуватись у таких випадках: якщо початковий приголосний є губним звуком; якщо склад має огублену голосну фонему /u/, /o/, /ɔ/, /ʊ̯ɔ̯/, а також перед голосними /ɯ/, /ɯ̯ɤ̯/ (відповідно до основного закону дистрибуції у в'єтнамському складі фонеми, що мають однакове або близьке місце творення, не можуть стояти поруч в одному складі). Крім того, претональ /w/ також не може стояти після приголосного /ɣ/ (крім *goá*).

Тональ (ядро, голосний звук)

Тональ займає третю позицію у складі, є його ядром, вершиною складу, складотворчим звуком. Тональ у в'єтнамській мові завжди представлена голосними звуками. Усі голосні в'єтнамської мови мають лише одну функцію у складі – виступати в ролі його ядра, яке ніколи не може бути відсутнім у складі. Як ми зазначали вище, тон покриває весь склад, але, через те що голосний є складотворчим, на нього припадає головний тембр складу, тому і тон здебільшого належить тоналі.

Щодо кількості голосних у в'єтнамській мові немає одностайності. Зазвичай виділяють дев'ять довгих голосних-монофтонгів: /i/, /e/, /ɛ/, /ɯ/, /ɤ/, /a/, /u/, /o/, /ɔ/; три коротких: / ɔ̆ /, /ɤ̆/, / ă /, деякі додають четвертий короткий голосний: / ĕ/; три дифтонги: / i̯e /, / ɯ̯ɤ̆/, / u̯o /. Короткі голосні можуть утворювати тільки закриті склади. Усі тонали можуть сполучатися з будь-яким початковим приголосним, крім таких випадків: / u̯o / не вживається після /f/; / i̯e / не вживається після /ɣ/.

Фіналь (кінцевий приголосний або напівголосний звук)

Кінцевий приголосний займає останню позицію у складі, має функцію закривати склад. За наявності кінцевої фонеми склад не має більше можливості приєднувати інші звуки в кінці. Наприклад, у складі *сúi* /j/ є кінцевим звуком, що закінчує склад, і після нього вже не можна нічого приєднати до складу. Навпаки, у *quý*, через те що /i/ є не фіналлю, а тонемою, можна ще приєднати кінцевий приголосний, такий як /t/ у *quýt* тощо. Виділяють шість кінцевих приголосних: /p/, /m/, /t/, /n/, /k/, /ŋ/ – та два напівголосних: /w/, /j/. Усі кінцеві приголосні імплозивні. Напівголосний кінцевий звук /w/ може стояти лише після голосних /i/, /e/, /ɛ/, /ɯ/, /a/, /ɤ̆/, / ă /, / i̯e /, наприклад: *níu, áo, bêu diếu, cầu cứu, eo, au*. Напівголосний кінцевий звук /j/ може розміщуватися лише після голосних /u/, /o/, /ɔ/, /ɯ/, /ɤ/, /a/, /ɤ̆/, / ă /, / ɯ̯ɤ̆/, / u̯o /, наприклад: *tôi, chơi, túi, gửi, lấy, oi, ai, cay, xuôi, mười*. Прийнято вважати, що склади без фіналі (кінцевий звук не позначений на письмі) мають нульову кінцеву фонему, що вступає в опозицію з усіма іншими кінцевими фонемами, так само, як нульова претональ протиставляється претоналі /w/, гортанний щілинний /ʔ/ протиставлений іншим приголосним у системі ініціалей.

Отже, бачимо, що структура в'єтнамського складу, на відміну від українського, є усталеною, підкоряється чітким правилам, що необхідно враховувати при транскрипції та транслітерації.

Що стосується писемності в'єтнамської мови, що є фонетичною, то вона не відображає природну вимову, що існує у сучасній в'єтнамській мові. Порівняно з вимовою північного діалекту, центром якого є Ханой, вимова, що відображена в орфографії, має щонайменше п'ять зайвих видів складів: склади з початковими приголосними /ʈ-/ (на письмі позначається літерами TR-), /ʂ-/ (на письмі позначається літерою S-), /ʐ-/ (на письмі позначається літерою R-), а також склади із закінченнями -ưu, -ươu. Ці склади є у вимові інших діалектів, де розрізняються *tr-* та *ch-*, *s-* та *x-*, *r-* та *d-/gi-*, *-ưu* та *-iu*, *-ươu* та *-iêu*. Можна сказати, що в'єтнамське письмо відображає вимову в'єтнамської мови узагальнено, тобто враховує фонетичні протиставлення усіх діалектів. З цієї позиції у письмі проявляється та зберігається єдність в'єтнамської мови, тому що створюється доволі розповсюджене переконання, що вимова відображається у написанні, не існуючи у реальності, вона стає об'єднаною нормативною вимовою в'єтнамської мови. Таким чином, орфографія править основою для орфоепії. Поступово стає все більше людей, що свідомо, спираючись на орфографію, виправляють вимову свого діалекту, щоб вона відповідала написанню [Hoàng Phê 1998].

За даними укладача "Словника в'єтнамської мови" [Từ điển tiếng Việt 1998], сучасна в'єтнамська мова використовує приблизно 6718 складів. Звичайно, що при укладанні практичної транскрипції дуже незручно буде наводити усі ці склади з українськими відповідниками, тому все ж доведеться порівнювати окремі фонеми в'єтнамської та української мов і пропонувати таблицю відповідності на основі цього зіставлення, що ми плануємо зробити у подальших дослідженнях. Однак в'єтнамські фонеми мають бути проаналізовані невідривно від їхньої позиції у складі.

Інше важливе питання практичної транскрипції, що стосується особливостей складу в'єтнамської мови, це те, що на письмі виділяються пробілами, а у мовленні паузами не слова, а складоморфеми. Тобто коли в українській мові ми пишемо назву столиці В'єтнаму одним словом – Ханой, то в'єтнамці його записують двома окремими складами, кожен з великої літери – Hà Nội. При передачі власних назв та особових імен в'єтнамської мови, наприклад, на російську були різні способи вирішення цієї проблеми: написання окремо кожного складу з великої літери (як у сучасній в'єтнамській мові), написання через дефіс (як було розповсюджено у в'єтнамській мові на початку XX ст.), написання власних назв разом, а імен людей окремо. На нашу думку, досить обґрунтованою є си-

стема, запропонована російськими перекладачами та дослідниками "Дай в'єт ши кі тоан тхи" [Полное собрание... 2002, *53–56*]. Наведемо з цієї праці основні правила передачі складів власних назв, які також можна застосувати при практичній транскрипції для української мови:

1. Географічні назви пишуться разом, з великої літери (*Ханой, В'єтнам*).

2. Якщо у власній назві присутній елемент, що позначає відомі речі (сторони світу, лівий/правий, зовнішній/внутрішній, старий/новий тощо), то він перекладається (*Лівий Тханьоай*).

3. Укладачі згаданої праці пропонують деякі географічні детермінативи перекладати (*хã – община, huyện – повіт*), а інші перекладати з додаванням транскрипції (*thôn – селище-тхон*). На нашу думку, такий підхід необґрунтований. Хоча у В'єтнамі є певна кількість адміністративних одиниць, незвичних для українця, все ж краще знайти певні відповідники і перекладати усі географічні детермінативи без транскрипції (яка буде особливо обтяжувати переклад таких документів, як паспорт, різні свідоцтва, де записується адреса).

4. В'єтнамські імена людей передаються по складах, окремо, кожний склад з великої літери (*Дао Зуї Ань*). Таке правило прирівнює в'єтнамські імена до українських, де прізвище, ім'я та по батькові пишуться окремо, з великої літери. Таким чином, будемо писати *президент Хо Ши Мін*, але *місто Хошимін*. Однак потрібно пам'ятати, що в'єтнамські імена пишуться лише в одному порядку: прізвище – серединне ім'я – основне ім'я. Цей порядок не можна довільно змінювати, як в українській мові, не можна переставляти місцями ім'я та прізвище (не можна написати *Зуї Ань Дао*). Також у в'єтнамській мові не прийнято писати ім'я абревіацією. Тобто в українській можна написати *В.А. Мусійчук*, а у в'єтнамській не можна скоротити *З.А. Дао*.

5. Імена буддійських та даоських монахів (що вживають без прізвищ) пишуться як звичайні двоскладові імена (*Ти Лао*).

6. Храмові імена імператорів пишуться з великої літери, через дефіс (*Ле Тхань-тонг, Нгуєн Тхе-то*).

7. Іменні титули знатності пишуться так: іменна частина титулу (разом), дефіс, назва титулу (разом) (*Тай-вионг, Тхуатзионг-хау, Зунг-куокконг*). Неіменні титули, посади, звання, залишені без перекладу, пишуться разом, з маленької літери (*дайтионг*). Шосте та сьоме правило зможуть виконати лише історики, адже необхідно ідентифікувати, що це саме титул, посада чи храмове ім'я, а не просто ім'я. Це виправдано для перекладу історичних документів.

8. Назви архітектурних та культових споруд, військових частин тощо пишуться з великої літери, разом, можуть бути частково перекладені (*загін Правий Воуї, Тхайбінь*).

Ці правила російські вчені розробили для передачі історичного тексту, тому не врахували сучасні реалії, такі як назви вулиць, організацій, підприємств тощо. Отже, ця тема потребує подальших досліджень з використанням сучасних текстів.

---

[1] Деякі мовознавці виділяють усі наведені типи складів, як, наприклад, Нгуєн Хиу Куїнь [Nguyễn Hữu Quỳnh 1994]. Проте більшість в'єтнамських мовознавців, таких як Лионг Ван Данг, Ву Куанг Хао, Доан Тхієн Тхуат, Ву Суан Лионг, доводять, що неприкритих складів у в'єтнамській мові немає (див. пояснення нижче, у пункті "Ініціаль") [Ngữ âm tiếng Việt 1980; Đoàn Thiện Thuật 2004].

[2] Тут і далі в тексті наводяться позначення фонем за Міжнародним фонетичним алфавітом.

ЛІТЕРАТУРА

Бондаренко І.П. Практична транскрипція японських слів літерами українського алфавіту // **Доповіді та повідомлення IV Міжнародного конгресу україністів**. Київ, *2002*.

Бондаренко І.П. Транскрипція японської лексики літерами українського алфавіту // **Записки з українського мовознавства** (Зб. наукових праць ОДУ). Вип. 7. Одеса, *1999*.

Вовк П. **Контрастивний аналіз української мови та мов Сходу за експериментально-**

фонетичними даними. Зіставлення української та китайської мов. Київ, *2007*.

Гиляревский Р.С., Старостин Б.А. **Иностранные имена и названия в русском тексте**. Справочник, 3-е изд. Москва, *1985*.

Гордина М.В., Быстров И.С. **Фонетический строй вьетнамского языка**. Москва, *1984*.

Дерменджі О. До питання транслітерації власних назв та імен у практиці турецько-українського перекладу // **Вісник КНУ імені Тараса Шевченка**. Серія "Східні мови та літератури", *2009*, № 15.

Ермолович Д.И. **Имена собственные на стыке языков и культур. Заимствование и передача имен собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода**. Москва, *2001*.

Закон України "Про географічні назви" № 2604-IV від 30.05.2005.

Зиндер Л.Р. **Общая фонетика**. Москва, *1979*.

Інструкція з передачі українською мовою географічних назв і термінів Туреччини / Наказ Державної служби геодезії, картографії та кадастру № 59 від 22.06.2007.

Кірносова Н.А. Засади транскрибування китайської лексики українською мовою // **Сходознавство**, № 45–46. Київ, *2009*,

Кочерган М.П. **Основи зіставного мовознавства**. Київ, *2006*.

Мусійчук В.А. Проблема передачі в'єтнамських власних назв українською мовою // **Східний світ**, *2010*, № 3.

Мхитарян Т.Т. **Фонетика вьетнамского языка**. Москва, *1959*.

Полное собрание исторических записок Дайвьета (Дайвьет шы ки тоан тхы): В 8-ми томах. Т. 1. Москва, *2002*.

Практическая транскрипция фамильно-именных групп / Под ред. Р.С. Гиляревского. М., *2004*.

Рекомендації щодо транслітерування літерами української абетки власних назв, поданих англійською, французькою, німецькою та італійською мовами // **Офіційний веб-портал Держдепартаменту інтелектуальної власності**. // http://www.sdip.gov.ua/ua/transliteruvannja.html-

Романова О.О. Проблема відтворення давньоєгипетських термінів та власних назв українською мовою // **Східний світ**, *2001*, № 2.

Сердюченко Г.П. **Русская транскрипция для языков зарубежного Востока**. Москва, *1967*.

Суперанская А.В. **Теоретические основы практической транскрипции**. Москва, *1978*.

Федоришин М.С. **Українська транскрипція японської мови**. Львів, *1994*.

Яворська Г.М. **Прескриптивна лінгвістика як дискурс: мова, культура, влада**. Київ, *2000*.

Đoàn Thiện Thuật. Ghi chú ngữ âm // **Tiếng Việt trình độ A**. Tập 1. Hà Nội, *2004*.

Hoàng Phê. Chữ viết tiếng Việt - Đặc điểm và một vài vấn đề // **Báo cáo khoa học đọc tại Hội thảo Quốc tế về Việt Nam học**. Hà Nội, *1998* // http://vietlex.com/ngon-ngu-hoc/12-Chu_viet_tieng_Viet_%20_Dac_diem_va_mot_vai_van_de

Ngữ âm tiếng Việt / Biên tập Lương Văn Đang, Vũ Quang Hào. In lần thứ hai có sửa và bổ sung. Hà Nội, *1980*.

Nguyễn Hữu Quỳnh. **Tiếng Việt hiện đại (ngữ âm, ngữ pháp, phong cách)**. Hà Nội, *1994*.

Từ điển tiếng Việt / Hoàng Phê chủ biên.In lần thứ sáu, Hà Nội – Đà Nẵng, *1998*.